

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 28 listopada 2019 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach

Wydział III Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Marek Procek (spr.)
Sędziowie:	SSA Marek Żurecki SSA Lena Jachimowska
Protokolant:	Elżbieta Szewczyk

po rozpoznaniu w dniu 28 listopada 2019 r. w Katowicach

sprawy z odwołania E. L. (E. L.)

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w C.

o zwrot nienależnie pobranych świadczeń

na skutek apelacji ubezpieczonej E. L.

od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w Katowicach z dnia 14 listopada 2018 r. sygn. akt X U 1583/18

1. zmienia zaskarżony wyrok oraz poprzedzającą go decyzję organu rentowego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w C.

i stwierdza, że E. L. nie pobrała nienależnie świadczenia za okres od 1 lutego 2018r. do 28 lutego 2018r. w łącznej kwocie 2.912,19 zł (dwa tysiące dziewięćset dwanaście złotych dziewiętnaście groszy) z tytułu emerytury przysługującej zmarłemu w dniu 27 stycznia 2018r. M. L. i nie jest zobowiązana do jego zwrotu;

2. zasądza od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w C. na rzecz ubezpieczonej E. L. kwotę 450 zł (czteryście pięćdziesiąt złotych) tytułem zwrotu kosztów procesu za obie instancje.

/-/SSA M.Żurecki /-/SSA M.Procek /-/SSA L.Jachimowska

Sędzia Przewodniczący Sędzia

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 14 listopada 2018 r. Sąd Okręgowy w Katowicach oddalił odwołanie E. L. od decyzji organu rentowego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w C. z dnia 14 maja 2018 r., zobowiązującej do zwrotu nienależnie pobranego świadczenia za okres od 1 lutego 2018 r. do 28 lutego 2018 r. w łącznej kwocie 2.912,19 zł, z tytułu emerytury przysługującej M. L..

Sąd Okręgowy wskazał, iż E. L. w uzasadnieniu apelacji podniosła, że uprawniony do pobierania świadczenia emerytalnego M. L., zmarł w dniu 27 stycznia 2018 r. Skarżąca, jeszcze w dniu śmierci męża, poinformowała o tym fakcie zakład pogrzebowy - (...) Sp. z o.o. Zakład Pogrzebowy (...)

w K., który następnie, działając w imieniu skarżącej, dokonał niezbędnych czynności, celem uzyskania zasiłku pogrzebowego, składając w dniu 8 lutego 2018 r. wniosek do ZUS o wypłatę zasiłku wraz z kompletem potrzebnych dokumentów. Wpłata świadczenia z tytułu emerytury nastąpiła na rachunek, którego współposiadaczem byli skarżąca i świadczeniobiorca w dniu 14 lutego 2018 r., czyli w szóstym dniu od dnia zawiadomienia o zgodzie M. L. i złożeniu wniosku o wypłatę zasiłku pogrzebowego przez zakład pogrzebowy, działający w imieniu rodziny zmarłego. Dodatkowo w piśmie procesowym z dnia 5 września 2018 r. pełnomocnik odwołującej wskazała, że odwołująca była jedyną osobą umocowaną do dysponowania środkami na rachunku (stanowiącymi majątek wspólny), które przeznaczała na bieżące utrzymanie obojga małżonków. Odwołująca nie zaprzestała korzystania ze środków jakie wpływały na tenże rachunek, z chwilą śmierci męża. Wobec dopełnienia wszelkich formalności nie miała powodów aby wątpić, że nie ma prawa do dysponowania środkami wpływającymi na jej konto. Dodatkowo, właśnie w związku ze śmiercią męża, zwiększyły się obciążające odwołującą, konieczne wydatki związane z pogrzebem i pochówkiem. Świadczenie w postaci otrzymanego zasiłku pogrzebowego, nie objęło części poniesionych kosztów.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy stwierdził, że świadczeniobiorca M. L. zmarł w dniu 27 stycznia 2018 r. Termin wypłaty świadczenia został ustalony na dzień 15-go każdego miesiąca. Świadczenie za miesiąc luty 2018 r. zostało przekazane w dniu 14 lutego 2018 r. na wspólny rachunek bankowy. Tak więc świadczenie za luty 2018 r. wpłynęło na rachunek bankowy po dacie zgonu osoby uprawnionej do świadczenia, jak również dotyczyło miesiąca którego świadczeniobiorca nie dożył.

Sąd Okręgowy podniósł, że stan faktyczny sprawy, którego opis znajduje się w odwołaniu skarżącej i w odpowiedzi na odwołanie organu rentowego nie jest między stronami sporny.

W ocenie tegoż Sądu w rozpatrywanym przypadku podstawą do żądania zwrotu świadczenia jest przepis art. 138 ust. 3 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jednolity Dz. U z 2018 r. poz. 1270 - dalej jako ustawa emerytalna), który stanowi, iż zwrotowi podlegają również świadczenia pobrane przez inną osobę niż wskazana w decyzji, jeżeli zostały jej błędnie wypłacone

z przyczyn niezależnych od organu rentowego. Obowiązek zwrotu świadczeń powstaje po stronie takiej osoby nie ze względu na jej świadomość nienależności świadczenia wynikającą z pouczenia organu rentowego, gdyż nie była wskazana w decyzji i nie kierowano do niej stosownego pouczenia. Osoba ta ma obowiązek zwrotu pobranych świadczeń wówczas, gdy pobrała je, mimo że nie były do niej adresowane lub gdy świadczenia zostały jej wypłacone z przyczyn niezależnych od organu rentowego, mimo, że w rzeczywistości nie była osobą upoważnioną do odbioru świadczeń. Sąd Okręgowy podkreślił, że śmierć osoby uprawnionej do emerytury powoduje ustanie prawa do świadczenia (art. 101 pkt 1 ustawy emerytalnej), zatem świadczenia wypłacone przez organ rentowy za miesiące przypadające po miesiącu,

w którym nastąpiła śmierć świadczeniobiorcy, mają charakter wypłaconych nienależnie. Do zwrotu takich świadczeń jest wówczas zobowiązana osoba, która je pobrała. Wpłata tego rodzaju świadczeń na rachunek wspólny

świadczeniobiorcy i osoby trzeciej jest równoznaczna z wypłaceniem świadczenia innej osobie, w powyższym rozumieniu.

Sąd Okręgowy wskazał także, iż z art. 51a pkt. 1 Prawa bankowego wynika, że każdy ze współposiadaczy rachunku może dysponować samodzielnie środkami pieniężnymi zgromadzonymi na rachunku, a więc nie wyłączając kwoty wpłaconych na ten rachunek przez organ rentowy za okres następujący po śmierci jednego ze współposiadaczy rachunku.

W niniejszej sprawie doszło zatem do wypłacenia świadczenia emerytalnego osobie nieuprawnionej. Emerytura jest świadczeniem osobistym co oznacza, że przynależy konkretnej osobie i prawo do niej nie może podlegać cedowaniu na inną osobę trzecią.

W związku z tym, w sytuacji gdy świadczeniobiorca umiera, wygasa tym samym prawo do emerytury. Zasady tej nie zmienia – zdaniem Sądu Okręgowego - również fakt, że zmarły M. L. był mężem odwołującej i posiadali oni wspólny rachunek bankowy. Według tegoż Sądu nawet gdyby odwołująca była pełnomocnikiem męża, to i tak w chwili jego śmierci upoważnienie do pobrania emerytury w jego imieniu wygasło. Oznacza to, że odwołująca ma obowiązek zwrotu nienależnie pobranego świadczenia.

Mając na uwadze przedstawione okoliczności, Sąd Okręgowy na mocy art. 477¹⁴ § 1 k.p.c. odwołanie oddalił.

W apelacji od zaprezentowanego orzeczenia E. L. zarzuciła Sądowi pierwszej instancji naruszenie:

- art. 138 ust. 3 ustawy emerytalnej poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, w wyniku błędnego przyjęcia, że sporne świadczenie wypłacone skarżącej, stanowi nienależnie pobrane świadczenie, w myśl tegoż przepisu, i tym samym stanowi ono podstawę żądania zwrotu świadczenia od skarżącej;

- art. 328 §2 k.p.c. poprzez wadliwe uzasadnienie orzeczenia polegające na braku dostatecznej analizy i wyjaśnienia podstawy prawnej wyroku, (w tym i zaskarżonej Decyzji ZUS z dnia 14 maja 2018 r.), czyli nie wyjaśnienie przez Sąd motywów uznania za spełnioną przesłankę wystąpienia „przyczyn niezależnych od organu rentowego”, o których mowa

w art. 138 ust. 3 ustawy emerytalnej skutkujących wypłaceniem nienależnego świadczenia, warunkującą uznanie wypłaconego świadczenia osobie innej niż wskazana w decyzji organu za nienależnie pobranego, pomimo bezspornych ustaleń faktycznych w sprawie, z których wynika brak wystąpienia przyczyn, o których wyżej, uniemożliwiają Skarżącą kontrolę prawidłowości rozstrzygnięcia.

Powołując się na przedstawione zarzuty, apelująca wniosła o zmianę zaskarżonego orzeczenia poprzez uwzględnienie odwołania i ustalenie, że E. L. nie pobrała nienależnie świadczenia za okres od 1 lutego 2018 r. do 28 lutego 2018 r. w łącznej kwocie

2.912,19 zł z tytułu emerytury przysługującej zmarłemu w dniu 27 stycznia 2018 r. M. L. i nie jest zobowiązana do jego zwrotu, a także o zasądzenie od organu rentowego na rzecz skarżącej kosztów postępowania apelacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji celem ponownego rozpoznania.

W motywach apelacji skarżąca podniosła, że bezspornym w sprawie jest, że E. L. nie była osobą wskazaną w decyzji jako uprawniona do pobierania świadczeń

oraz iż wypłata świadczenia nastąpiła po śmierci uprawnionego. Nie można jednak,

w okolicznościach niniejszej sprawy uznać, że wypłata świadczenia emerytalnego nastąpiła

z przyczyn niezależnych od organu rentowego. Powyższego nawet nie twierdził sam organ rentowy. Okoliczność tę podnosiła w swoim odwołaniu skarżąca, zaś organ rentowy

w odpowiedzi na odwołanie w żaden sposób nie odniósł się do powyższego zarzutu, przyznając tym samym fakt niezastnienia przyczyn niezależnych od organu skutkujących wypłaceniem nienależnego po świadczenia.

Na posiedzeniu wyznaczonym na rozprawę apelacyjną ubezpieczona wniosła o zwrot kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego za obie instancje, według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny ustalił i zważył, co następuje:

Przyjmując ustalenia poczynione przez Sąd pierwszej instancji uznał, że apelacja zasługuje na uwzględnienie.

W realiach niniejszej sprawy przedmiot sporu sprowadzał się do wyjaśnienia, czy w świetle regulacji zawartej w art. 138 ust. 3 ustawy emerytalnej E. L. jest zobowiązana do zwrotu wypłaconego (na wspólne konto z mężem M. L.) przez organ rentowy za luty 2018 r., świadczenia emerytalnego, zmarłego w dniu 27 stycznia 2018 r. męża M. L.. Zgodnie zaś z treścią art. 138 ust. 3 ustawy emerytalnej, osoba, która nienależnie pobrała świadczenie, jest obowiązana do jego zwrotu, przy czym za nienależnie pobrane świadczenie uważa się między innymi świadczenie wypłacone z przyczyn niezależnych od organu rentowego osobie innej niż wskazana w decyzji tego organu.

Rację ma skarżąca, że w analizowanej sprawie przesłanki wskazane w powołanym wyżej przepisie, warunkujące zasadność żądania przez organ rentowy zwrotu od E. L. nienależnie pobranego świadczenia, nie zostały spełnione. Wypłata świadczenia przysługującego mężowi wnioskodawczyni za luty 2018 r. nastąpiła wprawdzie po śmierci uprawnionego, która to śmierć miała miejsce w dniu 27 stycznia 2018 r., na wspólny rachunek bankowy wnioskodawczyni i jej męża, jednakże została dokonana z przyczyn, za które organ rentowy ponosi odpowiedzialność. Wnioskodawczyni powiadomiła bowiem organ rentowy o śmierci męża już w dniu 8 lutego 2018 r. W tej dacie złożyła w organie rentowym akt zgonu (w aktach rentowych). Zakład Ubezpieczeń Społecznych został zatem powiadomiony o śmierci uprawnionego. Zważywszy na fakt, że termin wypłaty przysługującego M. L. świadczenia emerytalnego przypadał na 15-go każdego miesiąca, należy stwierdzić, iż organ rentowy przed dniem wypłaty emerytury za miesiąc luty 2018 r. dysponował informacją o śmierci uprawnionego. Dokonana pomimo posiadania takiej wiedzy wypłata świadczenia nie nastąpiła z przyczyn od organu rentowego niezależnych. E. L. nie może zostać obciążona odpowiedzialnością za taki stan rzeczy, skoro w odpowiednim czasie nie tylko poinformowała Zakład Ubezpieczeń Społecznych o zgonie męża, ale także udokumentowała tę okoliczność. W związku z powyższym Sąd Apelacyjny uznał, że wskazana w zaskarżonej decyzji kwota emerytury M. L. za luty 2018 r. została pobrana przez osobę niewskazaną w decyzji organu rentowego, jednakże w okolicznościach rozpatrywanego przypadku nie można przyjąć, iż wypłata nastąpiła wskutek okoliczności niezależnych od organu rentowego, w rozumieniu art. 138 ust. 3 ustawy emerytalnej. Zatem to Zakład Ubezpieczeń Społecznych ponosi odpowiedzialność za dokonanie wypłaty spornego świadczenia za luty 2018 r., gdyż już w dacie przed wymagalnością tego świadczenia, bo w dniu 8 lutego 2018 r., wiedział, że uprawniony zmarł. A skoro tak, to aktualnie nie jest uprawniony do żądania (w opisanym wyżej trybie) zwrotu pobranego przez wnioskodawczynię świadczenia emerytalnego jej zmarłego męża.

Tak dokonanej oceny w żadnej mierze nie zmienia fakt, że organ rentowy z uwagi na złożoność operacji finansowych zmuszony był odpowiednio wcześniej uruchomić procedurę przekazania świadczenia na rachunek świadczeniobiorcy, aby najpóźniej w dacie płatności kwota emerytury znajdowała się na koncie świadczeniobiorcy. Tutejszy Sąd Apelacyjny

w wyroku z dnia 22 października 2015 r. (III AUa 2111/14) wskazał bowiem, iż procedury finansowo - księgowo oraz proces techniczny wypłaty świadczenia nie mogą stanowić usprawiedliwienia niemożności wcześniejszej reakcji i anulowania dyspozycji wypłaty świadczenia. To na organie rentowym spoczywa obowiązek takiej organizacji pracy, aby nie dochodziło do wypłaty świadczeń, do których prawo ubezpieczonym już nie przysługuje - wygasło (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 26 września 2012 r., III AUa 82/12). Konstruowanie środka odwoławczego w oparciu o wyżej przedstawioną argumentację okazało się zasadne. Dokonując bowiem obiektywnej oceny poczynionych ustaleń stwierdzić trzeba, że okres 6 dni, liczony od uzyskania informacji o śmierci M. L. do wypłaty świadczenia, był do wstrzymania przez organ rentowy wypłaty emerytury wystarczający.

Mając na uwadze przedstawione okoliczności, Sąd Apelacyjny, na mocy art. 386 § 1 k.p.c., orzekł reformatoryjnie jak w punkcie 1 wyroku.

O kosztach procesu (180 + 240 zł + 30 zł) rozstrzygnął na podstawie art. 98 k.p.c. oraz § 9 ust. 2 i § 10 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz. U. z 2015 r., poz. 1800).

/-/SSA M.Żurecki /-/SSA M.Procek /-/SSA L.Jachimowska

Sędzia Przewodniczący Sędzia